

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО
МИСТЕЦТВА ТА РЕСТАВРАЦІЇ

САМОСТІЙНА РОБОТА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ 1. Монументальне мистецтво.

СПЕЦКУРС «ГРАФІКА»

Для спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Автор:

асистент Плотнікова В.В.

Затверджено на засіданні кафедри
образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації
Протокол № 1 від “01” вересня 2019 р.

Івано-Франківськ
2019

ЗМІСТ

1. Вступ
2. Пояснювальна записка
3. Структура самостійної роботи
4. Питання для самостійного опрацювання
5. Питання для самоконтролю знань по темах дисципліни
6. Рекомендовані підручники та посібники
7. Індивідуальна навчальна робота зі студентами
8. Тестові завдання для самоконтролю

1. ВСТУП

Навчальний курс «Спеціалізація 1. Монументальне мистецтво. Спецкурс Графіка» – невід’ємна частина підготовки студентів спеціальності «Образотворче мистецтво» в освоєнні графічної грамоти і має значний освітньо-виховний вплив на формування художнього смаку і становлення особистості вчителя образотворчого мистецтва, розвиток його творчих здібностей до художньої та педагогічної діяльності.

Графіка — різновид мистецтва, назва якого походить від грецького слова, що в перекладі означає «пишу, дряпаю, малюю». Графіку можна вважати основою всіх образотворчих мистецтв, адже основним засобом створення художнього образу у графіці виступає найпростіший для людини спосіб відтворення побаченого — лінія, штрих, які творять контур предмету або фігури.

Графіка як навчальна дисципліна має необмежені можливості для творчого розвитку студентів і позитивно впливає на формування їх творчих якостей і високої художньої культури.

Програмові завдання спрямовані на формування і розвиток композиційно-творчого мислення, виявлення художнього образу, концентрацію ідеї, синтез та організацію задуму у полі формату.

Метою навчального курсу є навчити студента практично оволодіти графічними техніками авторського друку, виробити знання, навички й уміння, які сприятимуть самостійному виконанню завдань у графічних техніках, навчити користуватися зображальними і виражальними засобами графіки; власне професійно підготувати фахівця з високим рівнем художньої майстерності щодо самостійного творчого вирішення завдань художньої і педагогічної діяльності.

Практична робота курсу побудована із завдань, що ґрунтуються на вмінні оволодіти способами створення естампа.

Тематика програмових завдань підібрана за педагогічним принципом, від простого до складного і складає цілісну систему, спрямовану на послідовне становлення професійних знань, вмінь, виховання активних творчих якостей педагога-художника.

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Однією із важливих складових вивчення спецкурсу «Графіка» у сучасній вищій школі є самостійна робота студентів. Під час навчального процесу вона сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і потяг до наукової роботи. Самостійна робота є основним засобом набуття знань у вільний від занять час.

Мета самостійної роботи – сприяти як найглибшому засвоєнню студентами знань з дисципліни “Спеціалізація 1.Монументальне мистецтво. Графіка”, ознайомити їх з основним понятійно-категоріальним апаратом.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи дають можливість студентам глибше ознайомитися з темами або окремими питаннями, які не були винесені на лекційні або практичні заняття. Вони передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів з дисципліни «Спеціалізація 1.Монументальне мистецтво «Графіка» становить приблизно 2/3 часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти та науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної роботи визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача.

У ході вивчення дисципліни студенти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, предметом, об’єктом, метою, завданням та функціями навчального курсу.

В процесі викладання дисципліни студенти отримують знання з теорії, технології та технік графіки, навчаються правильному володінню

інструментами для гравіювання; умінню виконувати підготовчий етюд з натури для подальшого його опрацювання у власних творах, пошуку композиційних ескізів для завдання. та вміння самостійно аналізувати, комплексно вивчати та об'єктивно висвітлювати події та явища минулого, давати їм оцінку.

Загалом виконання зазначених аспектів дає можливість студентам:

- закомпонувати зображення, вибрати необхідний формат;
- побудувати зображення враховуючи форму і пропорції предметів, їх співвідношення у просторі, використовуючи за основу твору натурні замальовки;
- передавати на зображальній площині об'ємні, просторові і матеріальні якості предмета;
- вести роботу послідовно: від простого до складного, від великої форми до деталей;
- застосовувати метод роботи відношеннями;
- використовувати техніку роботи графічними матеріалами.
- визначати графічні техніки плоского друку;
- стилізувати пейзаж за допомогою плями;
- створювати структуру композиції за допомогою чорної, білої та сірої плям;
- визначати сюжетний центр у зображенні громадських та культових споруд;
- знаходити оптимальне структурно-пластичне рішення композиції;
- виявляти головне і другорядне в зображенні і підпорядковувати одне одному;
- передавати характер предмета, його матеріальність;
- володіти графічними техніками високого друку та їх виражальними засобами;
- підготувати «дошку» для гравіювання;
- гравіювати чорні і білі штрихи, володіти розтяжкою тону та фактури;
- визначати основні принципи техніки кольорового лінориту;
- виявляти образну цілісність та єдність мотиву через техніку лінориту.
- визначати особливості графічних технік обрізної та торцевої гравюри;
- володіти техніко-технологічними процесами створення гравюри на дереві, матеріалами та інструментами;

- створювати композицію вітальної листівки у техніці високого друку;
- готувати основу для гравюри.

Простежити:

• зв'язок дисципліни «Спеціалізація 1.Монументальне мистецтво. Спецкурс «Графіка» з історією мистецтв, рисунком, живописом, основами графічного мистецтва та іншими фаховими дисциплінами.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни «Спеціалізація 1.Монументальне мистецтво. Спецкурс «Графіка» спрямовані на те, щоб дати студентам знання не лише теоретичних основ, а й практичних навиків у творчій роботі.

Так, студенти в результаті освоєння матеріалів самостійної роботи повинні:

- мислити образно, площинно, створювати композицію, користуючись засобами виразності графіки – крапкою, штрихом, плямою;
- визначати графічні техніки плоского друку;
- визначати графічні техніки плоского друку;
- визначати графічні техніки високого друку;
- визначати графічні техніки глибокого друку;
- підготувати «дошку» для гравірування;
- гравірувати чорні і білі штрихи, володіти розтяжкою тону та фактури;
- виявляти образну цілісність та єдність мотиву через техніку лінориту.

3. СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ 1.
МОНУМЕНТАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО. СПЕЦКУРС «ГРАФІКА»

IV курс

Назва теми	Кількість годин відведених на самостійну роботу	
	д.ф.н.	з.ф.н
Лекція 1. Техніка лінориту. Виразальні та зображальні засоби техніки лінориту.	8	10
Тема 1. Портрет однокурсника або близької людини.	16	26
Тема 2. Фігурна тематична композиція.	26	36
Лекція 2. Творча робота на довільну тему. Опрацювання рекомендованої літератури	8	8
Тема №3. Творча робота на довільну тему у вибраній студентом графічній техніці виконання.	32	64
Загалом	90	144

4. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

- Ксилографія (обрізна і торцева)
- Лінорит, гравюра на картоні та гравюра на сучасних матеріалах, цинкографія
- Особливості техніки лінориту (чорно-біла, тональна, кольорова).
- Виразальні та зображальні засоби техніки лінориту
- Матеріали та інструменти ксилографії та лінориту
- Особливості графічної техніки: обрізної та торцевої гравюри на дереві.
- Історія розвитку ксилографії
- Техніко-технологічні процеси створення гравюри на дереві
- Матеріали й інструменти для гравюри на металі
- Аналіз графічних творів українських (М.Бойчук, В.Касіян, О.Кульчицька, С.Конончук, Г.Якутович) та зарубіжних (А.Дюрер, В.Фаворський, О.Кравченко та ін.) авторів
- Майстри мистецтва сучасної гравюри
- Тон і фактура в графічній композиції
- Рисунок пером і тушшю, його зображальні та виразальні можливості
- Стилізація і трансформація форм у графічному зображенні
- Короткочасні замальовки предметів побуту пензлем чи пером.
- Способи формування стилю в графічній композиції
- Умовно-асоціативна графічна форма в композиції натюрморту, пейзажу

5. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ ПО ТЕМАХ ДИСЦИПЛІНИ

(IV КУРС, 7 СЕМЕСТР).

Лекція 1. Техніка лінориту. Виразальні та зображальні засоби техніки лінориту.

Завдання для самостійної роботи:

- проаналізуйте різні графічні матеріали та їх виразальні засоби;
- наведіть приклади вдалих і помилкових художніх рішень при використанні певних графічних матеріалів;
- прослідкуйте залежність характеру лінії та штриха відносно до площини паперу.

Тема №1. Портрет однокурсника або близької людини.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум.

ЗАВДАННЯ: створити графічну композицію портрета однокурсника чи близької людини на основі натурних замальовок . У пошуках вираження образу використати основні закономірності графічної композиції портрета. Завдання виконати технікою високого друку (дереворит, лінорит) за вибором студента.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Намалювати етюд голови натурника на нейтральному фоні у різних ракурсах (лінія горизонту проходить над головою, через голову, нижче голови).
2. Вибрати найбільш вдалий із отриманих варіантів.
3. Обрати формат зображувальної частини.
4. Опрацювати лінійно та легким тоном композицію портрету. Формоутворення елементів структури композиції здійснити за допомогою чорної, білої і сірої плями.
5. Відтворити отриману графічну композицію за допомогою кальки у «дзеркальному» відображенні.
6. Підготувати робочу поверхню лінолеуму (дерев'яної дошки) для гравірування, дотримуючись рекомендацій викладача.
7. Затонувати відшліфований формат робочої поверхні друкарською фарбою.
8. Перенести зображення із кальки на робочу поверхню та розпочати процес гравірування.
9. Друк із кліше здійснити в графічній майстерні.

Завдання для самостійної роботи №1. Підготовка «дошки» для завдання №1 (вирівнювання, шліфування, тонування).

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Перший етап у навчанні гравірування – підготовка «дошки». Вона розпочинається з вирівнювання і шліфування робочої поверхні, її ґрунтування.
2. Лінолеум слід шліфувати за допомогою пемзи або шліфувального паперу.
3. Далі він ґрунтується невеликою кількістю друкарської фарби з живичним скипидаром або олійною фарбою.
4. Якщо ескіз дуже світлий і потребує великого обсягу вирізування, то слід дошку (кліше) наклеїти на картон (бо при гравіруванні він може бути дуже ламким).

Завдання для самостійної роботи №2. Розробка ескізів до завдання №1.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум.

Тема №2. Фігурна тематична композиція. Фігурна тематична композиція.

Формат: за вибором студента.

Матеріал: папір, дерево, лінолеум.

ЗАВДАННЯ: створити фігурну тематичну композицію на вільну тему за вибором студента. Виконати композицію технікою високого друку (дереворит, лінорит).

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Виконання варіантів ескізів згідно задуму та жанру.
2. Введення в композицію тональних градацій через лінію, штрих, пляму.
3. Перенесення зображення із ескіза у формат.
4. Виконання роботи графічним матеріалом.
5. Виконання одного із ескізів у техніці матеріалу.

Завдання для самостійної роботи №3. Підготовка «дошки» для завдання №2.

Завдання для самостійної роботи №4. Розробка ескізів до завдання №2.

(IV КУРС, 8 СЕМЕСТР).

Лекція №2. Творча робота на довільну тему. Опрацювання рекомендованої літератури

Тема №3. Творча робота на довільну тему у вибраній студентом графічній техніці виконання. Підготовка «дошки» для завдання №3 (вирівнювання, шліфування, тонування). Розробити ескізи для завдання №3.

Формат: орієнтовно 40 см по меншій стороні.

Матеріал: за вибором студента.

ЗАВДАННЯ: створити підсумкову творчу композицію, застосовуючи набуті знання і навички. Максимально проявити творче мислення в композиційному, кольоровому та, особливо, образному рішенні. Надати твору виразного національного характеру та сучасного звучання пластичної мови. Проявити вміння роботи відбір у пластиці площин, форм та ліній.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ:

1. Створити кілька варіантів ескізів композиції, працюючи за принципом «від великої форми». Використовувати тональні співвідношення, шукати цікаві силуети площин, характери ліній і форм.
2. Розробити на основі початкового ескізу графічну композицію, що б максимально відтворювала задум автора.
3. Розробити картон в натуральну величину, опираючись на ескізи. Опрацювати деталі композиції. Зосередитись на створенні відповідних образів, на гармонійному поєднанні ритмів, великих і малих об'ємів, тональних площин.
4. Підготувати основу для роботи.
5. Виконати роботу в матеріалі у вибраній техніці.

Завдання для самостійної роботи №5. Підготовка «дошки» для завдання №3 (вирівнювання, шліфування, тонування).

Завдання для самостійної роботи №6. Розробити ескізи для завдання №3.

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ПІДРУЧНИКИ І НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

1. Белецкий П.А. Георгий Иванович Нарбут / П.А. Белецкий. – Л.:Искусство, 1985. – 238с.
2. Белічко Ю. Георгій В'ячеславович Якутович / Ю.Белічко. – К.:Мистецтво, 1968. – 87с.
3. Боголюбський Н.Я.Техніка офорта / Н.Я. Боголюбський, А.В. Чебикін. – К.:Вища школа, 1978. – 140с.
4. Владич Л. Василь Касіян / Л.Владич. – К.:мистецтво, 1977. – 247с.
5. В'юник А.О. Екслібриси українських художників / А.О.В'юник. - К.: Мистецтво, 1977. – 247с.
6. В'юник А.О. Українська графіка XI – початку XX ст/ А.О.В'юник.– К.:Мистецтво, 1994. – 328с.
7. Дорош А.Ю., Костюк С.П., Крушельницька Л.І. Іван Крушельницькій. Графіка: Альбом – каталог. – Львів, 2004. – 43с.
8. Еренбург И.Г., Алпатов М.В. Графика Пикассо / И.Г.Еренбург, М.В. Алпатов. – М.:Искусство, 1968. – 186с.
9. Жолтовський П.М. Малюнки Києво - Лаврської іконописної майстерні / П.М. Жолтовський. – К.:Наукова думка, 1982. – 287с.
- 10.Журов А.П.Гравюра на дереве /А.П. Журов, Е.М. Третьякова. - М.: Изобразительное Искусство, 1986. – 160с.
- 11.Звонцов В.М.Офорт/ В.М. Звонцов, В.И. Шистко. - М.: Искусство, 1971. – 184с.
- 12.Ковтун Е.Ф. Что такое эстамп/Е.Ф. Ковтун. - Л.:Художник РСФСР, 1963. – 95с.
- 13.Кункіна Р.З., Сергій Конончук. Графіка / Р.З. Кункіна, Н.П.Францева,. – К.:Мистецтво, 1988. – 104с.
- 14.Лагутенко О. Українська графіка першої третини XX століття /О.Лагутенко.– К.:Грані-Т, 2006, - 240с.
- 15.Логвин. Г.Н. З глибин. Гравюри українських стародруків XVI – XVIIIст/ Г.Н. Логвин. – К.:Дніпро, 1990. – 707с.
- 16.Минаев Е.Н. Екслібрис/ Е.Н. Минаев, С.П. Фортинский. – М.:Книга, 1970. – 239с.
- 17.Очерки о истории и технике гравюры. – М.:Изобразительное искусство, 1987. – 688с.
- 18.Степовик Д.В. Леонтій Тарасевич і українське мистецтво барокко/ Д.В. Степовик. – К.:Наукова думка, 1986. – 235с.
- 19.Степовик Д.В. Українська графіка XVI – XVIII століть/ Д.В. Степовик. – К.:Наукова думка. 1982. – 331с.
- 20.Суворов П.И. Искусство литографии/П.И. Суворов. – М.:Искусство, 1964. – 342с.
- 21.Турченко Ю.Я. Український естамп/ Ю.Я. Турченко. – К.:Наукова думка, 1964. – 235с.

22. Турова В.В. Что такое гравюра/ В.В. Турова В.В. – М.:Изобразительное искусство, 1986. – 160с.
23. Хвостенко В.Є. Техніки авторського друку / В.Є. Хвостенко.- Харків:Колорит, 2004. – 82с.
24. Ямщиков С.В. Новые открытия советских реставраторов. Японская гравюра /С.В. Ямщиков – М.:Советский художник, 1979. – 144с.
25. Яців Р.М. Львівська графіка/Р.М. Яців. – К.:Наукова думка, 1992. – 119с.

7. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА ЗІ СТУДЕНТАМИ

Індивідуальні навчально - творчі домашні завдання:

- Тон і фактура в графічній композиції
- Рисунок пером і тушшю, його зображальні та виражальні можливості
- Стилзація і трансформація форм у графічному зображенні
- Короткочасні замальовки предметів побуту пензлем чи пером.
- Графічне зображення фруктів різними графічними матеріалами в їхньому поєднанні
- Декоративне зображення із застосуванням різних прийомів та способів графічного відтворення природних форм стилізованого характеру.
- Способи формування стилю в графічній композиції
- Умовно-асоціативна графічна форма в композиції натюрморту, пейзажу, портрету

Методичні рекомендації щодо підготовки реферативної роботи об'ємом 12 сторінок включають в себе застосування відповідної методології.

Структура написання студентом реферату складається із наступних семи обов'язкових елементів:

- Вступна частина;
- Аналіз використаної літератури по темі (на 2-3 абзаци);
- Характеристика обраної теми та перспективність її дослідження;
- Визначити основні параметри викладу матеріалу;
- Навести історичний ілюстративний матеріал, що підтверджує вашу аргументаційну базу;
- Висновки;
- Список використаної літератури.

Критерії оцінювання реферату

Критерії	Для заліку
Глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	12-15 балів
Обгрунтоване розкриття проблеми	9-11 балів
Тема розкрита неповно	6-8 балів
Реферат суто компілятивного рівня	3-5 балів
Розкритий лише окремий аспект	1-2 бали
Реферат не зарахований	0 балів

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. До технік високого друку відносять

- а) офорт,ксилографію,монотипію
- б)ксилографію,літографію,дереворит
- в)дереворіз, дереворит, ксилографію та ліногравюру
- г)дереворіз,ксилографію,офорт

2. Принцип високого друку полягає в тому,що

- а)що всі місця дошки чи лінолеуму, які будуть друкуватись, заглиблюють, вирізуючи їх ножем або штихилем
- б) фарба лягає тільки на заглиблених місцях і під час друку в машині або при ручному тисненні переходить на папір
- в) що всі місця дошки чи лінолеуму, які не будуть друкуватись, заглиблюють, вирізуючи їх ножем або штихилем
- г) фарба лягає тільки в окремих заглиблених місцях і при тисненні переходить на папір

3. Найдавніший спосіб високого друку відомий у Китаї ще в IX столітті, звідки він у XIV столітті потрапив до Європи є

- а) офорт
- б)літографія
- в) дереворіз
- г) лінорит

4. Для дереворізу беруть

- а) сухе грушеве дерево
- б) тільки липове дерево
- в)сухе грушеве дерево, яблуневе, липове або горіхове дерево, розпиляне вздовж за волокнами деревини
- г) тільки горіхове дерево,розпиляне вздовж за волокнами деревини

5.Висота дошки у дереворізі повинна мати висоту

- а) 23 мм
- б) 24 мм
- в)42 мм
- г) 43 мм

6.Майстер гравюри на міді англійський ілюстратор Томас Бюїк у 1771 році подав на

конкурс першу спробу гравюри на самшитовому дереві, відкривши нову техніку високого друку, що має назву

- а) дереворит (репродукційна ксилографія)
- б) дереворіз
- в) офорт
- г) гравюра на міді

7. Ксилографія – це...

- а) гравюра на дереві, найдревніша техніка гравірування
- б) гравюра на металі
- в) гравюра на літографському камені
- г) гравюра на лінолеумі

8. У Європі ксилографія з'явилася в ... столітті

- а) XV
- б) XVI
- в) XVIII
- г) XIX

9. На які види поділяється графіка ?

- а) оригінальна, тиражна
- б) кольорова, тональна, лінійна
- в) портретна, пейзажна, анімалістична
- г) оригінальна, кольорова, тиражна

10. Вид гравюри, матеріалом для виготовлення форми в якому служить метал, має назву:

- а) офорт
- б) ксилографія
- в) літографія
- г) лінорит

11. Техніки друку, що існують у гравюрі:

- а) плоска, висока, глибока
- б) плоска, об'ємна
- в) висока, низька
- г) висока, плоска, об'ємна

12. Гравюра на картоні (фр. *gravure* від *graver* - вирізати, створювати рельєф) - різновид естампа, виконаного в техніці

- а) високого друку
- б) плоского друку
- в) глибокого друку
- г) об'ємного друку

13. Цинкографія - фотомеханічний процес виготовлення кліше (ілюстраційних форм високого друку) шляхом

- а) фотографічного перенесення зображення на цинкову або іншу пластину, поверхня якої потім піддається тому, що травиться кислотою в пробільних ділянках зображення
- б) гравірування на дереві
- в) продряпування тонкої плівки кислотозахищеного шару лаку з надзвичайною легкістю
- г) виконання малюнку на камені олівцем чи фарбою

14. При відтворенні кольорових оригіналів у техніці цинкографії виготовляють зазвичай кольороподілених кліше

- а) 4
- б) 3
- в) 5
- г) 2

15. Перші гравюри на лінолеумі виконані на початку.... століття

- а) XX

- б) XIX
- в) XVI
- г) XVIII

16. Оптимальна товщина пластику для гравюри з високим друком – ... мм.

- а) 3
- б) 5
- в) 7
- г) 10

17. Поглиблення на лінолеумі робляться різних профілів і розмірів

- а) штихелями
- б) офортними голками
- в) канцелярськими ножами
- г) графітними олівцями

18. Ліногравюра - це графічна техніка... друку

- а) високого
- б) плоского
- в) глибокого
- г) об'ємного

19. Перед роботою..... шліфують пемзою або наждачним папером, поливаючи водою, спочатку вздовж, а потім впоперек.

- а) лінолеум
- б) дошку
- в) камінь
- г) мідну пластину

20. Під час технічного виконання гравюри на лінолеумі відповідно до техніки безпеки ліва рука гравера повинна

- а) знаходитись нижче правої, ріжучої руки, та підтримувати лінолеум під час роботи
- б) знаходитись поруч із інструментом (різцем)
- в) підтримувати праву руку під час здійснення рухів різцем
- г) бути незадіяна у технічному процесі виконання гравюри